

Šolske stvari.

Letošnja šolska letina.

Ko smo lani pod tem naslovom priobčili šolsko letino leta 1880., prašali smo radovedni, bode li slovensčina v naših gimnazijah kaj napredovala in zadobila kake pravice? A žalibog, da v tej zadevi ni letos še prav nič bolje bilo, da, reči smemo, še slabše, vsaj v nobenem programu ni letos slovenskega spisa, med tem, ko je lani vsaj v programu novomeškem bil slovenski članek prof. Fr. Brežnika. A oglejmo si zdaj poročilo ljubljanske in novomeške gimnazije posebej.

„Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Laibach“ prinaša na čelu članek prof. A. Zeehe-a: „Anastasius Grüns Schutt“, v katerem pisatelj obširno razmotruje vodilno misel pesnikovo. Podučevalo je na gimnaziji ljubljanski pod vodstvom c. k. šolskega svetnika g. Jak. Smoleja 19 profesorjev in 2 suplenta. Učencev bilo je koncem šolskega leta 595, tedaj 20 več od lani, in sicer 453 Slovencev, 132 Nemcev, 4 Čehi, 4 Lahi, 1 Hrvat in 1 Anglež po materinščini; Kranjska dežela je dala se ve da največi kontingent, namreč 529. — Navzlic velikanski večini Slovencev na gimnaziji poučevalo se je le prav malo slovenski, in sicer: veronauk v I. b., II. b., II. c., III. b. in IV. b., — latinščina v I. b., II. b. in II. c., — slovensčina po vseh razredih in natoroznanstvo v I. b., ves drug poduk bil je nemški.

„Programm des k. k. Obergymnasiums in Rudolfswert“ pričinja se z jako obširnim člankom prof. Nikodema Donnemillerja: „Der Römerzug Ruprechts von der Pfalz und dessen Verhältniss zu Oesterreich, insbesondere zu Herzog Leopold.“ — Učilo je na tej gimnaziji, kateri je vodja gosp. Jan. Fischer, 14 profesorjev, med njimi 4 očetje frančiškani. Učencev brojila je koncem leta 172, tedaj 7 več ko lani. Po materinščini je bilo 163 Slovencev, 8 Nemcev (sic!) in 1 Hrvat: po domovini je bilo Kranjcev 156. — Slovensčini so bile kot obligatnemu predmetu odmerjene na spodnji gimnaziji po 3 ure na teden, na zgornji pa le po 2. — Z gimnazijo je bila združena obrtniška šola, v kateri je poučevalo 6 gimnazijskih učiteljev 47 učencev.

O gimnaziji kranjski in kočevski tudi letos ni izšlo nobeno poročilo, zato nam ni moči poročati kaj o njunem stanju.

Slovensko slovstvo.

* *Prestave najlepših himen sv. cerkve.* Poslovenil J. Bilc.

Slovensko cerkveno slovstvo se je zopet za lepo delo pomnožilo. Naš mnogocenjeni pesnik gosp. Janez Bilc akoravno telesno boleha in le redkokrat maševati zamore, je vedno čilega duha in na literarnem polju neutrudljivo delaven. Dopršil je prestavo cerkvenih himen, kolikor jih ima brevir „proprium sanct.“, „rituale“ Labac. in „missale Rom.“ Med njimi — skupaj jih je 150 — so nekatere res krasne poezije. Držal se je prestavljaec pri vseh pesmih mere originala zato, da bi se po napevih, po katerih so se do zdaj v latinskem jeziku prepevale, tudi v slovenskem prepevati mogle. Čeravno sodbo o dovršenem prevodu posameznih pesem večjemu peresu prepuščamo, moramo vendar radostni to konstatirati, da je gosp. Bilc obogatil cerkveno naše slovstvo z darom, na katerega smemo Slovenci ponosni biti. Zavoljo tega bi bila po naši misli ta prestava kaj pripravna, da bi jo bili naši

romarji o svečanosti sv. Cirila in Metoda sv. očetu poklonili. Da se to od slovenske strani ni zgodilo, je prestavljaec — naj nam ne zameri — nekoliko sam kriv, ker je v svoji ponižnosti uže zadovoljen, da je lepo delo dodelal. Kar pa nismo storili v tem oziru Slovenci, so storili čestitelji J. Bilčevi na Hrvatskem. Iz zanesljivega vira vemo, da je mnogospoštovani O. Ludovik, gvardijan na Reki, 23. junija poslal tri iztise „prestav“ v Modeneško bukvoveznico, od kodar so krasno vezani 28. junija došli v Rim. Ondi bivši romar, prečastni provincijal reški O. Avgustin jih je izročil monsign. Črnčiču, kanoniku pri sv. Jeronimu (Colleg. Illyricum), ki je oddal en iztis sv. Očetu in enega vladiki Strossmajerju. Sv. Oče Leon so delo kaj radostno sprejeli. — Zato Vam, preč. slavni Rečani, srčna hvala, da ste se tako prijazno spomnili našega Janeza! Velecenjenemu prestavljaecu želimo pa, da bi svoj blagi namen, ki ga je vodil pri težavnem delu, v najobilnejši meri dosegel. V to svrhu naj bi pridno segali po Bilčevih „prestavah“ slovenski skladatelji, ki najdejo v njih za vsak praznik v letu Božji službi primernih klasičnih poezij. Preberali naj bi jih pa tudi omikani Slovenci v svoje prepričanje, kako krasne cvetke je rodila sv. katoliška cerkev, ki je bila, je in ostane mati lepih umetnosti. Š.

Zabavne stvari.

Sedanji desetaki — reprezentanti denarnega dualizma.

Novi niso več bankovci, na katere je avstrijsko-ogerska (osztrák-magyar) banka leta 1880. dala natisniti po dve ženski glavi na vsako stran in na eni strani v nemškem, na drugi pa v magjarskem jeziku zapisala, da ta „flika“ se pri vseh avstrijskih državnih blagajnicah sprejema za „zehn“ ali „tis“ forintov. Lepa tudi ta „flika“ ni, še celó avstrijski orel se ni hotel na-njo vsesti, in kdor nemški ali ogerski ne zna, bi mislil, da je to kak kitajsk ali japonsk, morda celó turšk bankovec.

Tudi papir teh „flik“, akoravno je rekako „parfümiran“, je zeló dvomljive vrednosti; ima namreč lastnost kozličkovega želodca, o katerem pravijo, da se dá na devet kočic razklati. Vsaj jaz sem videl sam, da je nekdo desetak razklal na dve plati: na ogersko in na avstrijsko, toraj bi bil lahko za 10 gold. oddal eno plat avstrijski, to je, dunajski banki, drugo pa ogerski, to je, peštanski, in bi bil na ta način imel 20 gold. iz desetih. Iz tega se vidi, kako koristen je dualizem v denarnih zadevah Magjarom in Avstrijcem; evo! desetak se prekolje, pa Magjar dobi svojih „Tis-forint“ — Avstrijec pa svojih „Zehn Gulden“, če sta si le dobra prijatelja. Ako se pa skregata in nobeden noče dati razklati svojega desetaka, sta oba na slabjem, — in tako je dualizem v Avstriji uže po samih desetakah zagotovljen, če bodo le ljudje pametni.

Podlaga ali „grunt“ teh desetakov je tak, kakor koža človeka, ki ima ošpice; samih „10“ je toliko, da človeške oči zbadajo. Človek, ki ima tako bolezen, se mora skrbno varovati vsakega prehlajenja in — — meni se zdi, da so tudi ti desetaki jako slabega zdravja; vsaj sodim to po tem, kako skrbno lazijo za njimi centralistično-nemški državno-privilegirani „dohtarji“ in „padarji“. Kakor „švimmajstri“ svoje učence na vrh, so ti desetake privezali na niti svoje hudovoljnosti. Radovedni so gledali za novim desetakom, kaj se mu bo zgodilo, ko bo s svojo nemško in magjarsko zastavo brez avstrijskega orla priplaval med slovanske na-

rode. Dunajski listi so uže naprej bahali se, da ti desetaki za Slované niso ne takraj ne unkraj Litave, ker tukaj je gospod nemec, tam pa magjar; debel denar pa dobi v roko sam gospod, za hlapce je le drobiž. Eden takih listov je celó rekel, da ti nemško-magjarski desetaki Slovanom ne bodo na poti, vsaj tako nobeden ne bo dobil nobenega v roko.

Al glej čudo! Prvi menda so jih dobili v roko Čehi, ki izmed vseh dežel največ davka plačujejo. Čeh je pa nekako čuden človek. Dunajski judje in „ustauhi“ ga uže dolgo zapazujejo, pa ga vendar ne morejo spaziti. Ta Čeh ima še to trmo, da misli, da v Avstriji tudi on kaj veljá in da se mu ne more kar meni nič tebi nič po glavi hoditi. Ker ima uže toliko premoženja, da večkrat vidi tudi debelejši denar, mu je prišel novi nemško-magjarski desetak vendar le v roke. Nekaj je pač slišal o njem in ker se zavoljo ponemčevalnih šol tudi tam še dobé ljudjé, ki vedó, kaj je „Zehn Gulden“, pa so hoteli svoje rojake varovati škode, da bi po goli desetici (10) na bankovcu zapeljani ne dajali teh „flik“ za 10 krajcarjev, je šel Čeh in zapisal ali pritisnil na rob bankovca „Plati deset zlatych“ (po naše: „plača deset goldinarjev“), in to le z dobrim namenom, da podučí svoje rojake, ki ne umejo ne nemški in ne magjarski, koliko je ta bankovec vreden.

Ha! Zdaj je pa dunajski ministrov prekucevalec in slovanožerec vjel na trnik res kaj vredno ribo. Tako „onečedeni“ bankovec je brž pokazal ustavaškemu višemu sodišču ali areopagu in ministerstvo Taaffejevo obsodil, da mora odstopiti, in da zoper to obsodbo ni nikjer nobene pritožbe. Ob enem je poslal tako omažeževani „corpus delicti“ tudi ogerski vladi, da bo ona pomagala vreči Taaffe-a, če ga on sam ne bo mogel. Hrup v dunajskem Izraelu je bil velikansk, uže naprej so pili „likof“ na račun novih ministrov iz svoje stranke.

Pa nekateri ljudje nimajo sreče in to skušajo zdaj dunajski judovsko-nemški „ministerstvo-prekucevalci“. Finančni minister Dunajevski je namreč dal ukaz, da avstrijsko-ogerska banka po svoji obvezi mora jemati liste za 10 gold., če tudi so popisani s českimi črkami, da se le pozná, da so njeni pravi. Ogerski minister se pa za vse to še zmenil ni, češ, da je premlenkostna reč, zavoljo katere se on z dunajskim ministerstvom ne bo lasal.

Zdaj je pa prišla banka sama, ki je te dvojejezične in čveteroglavne nakaznice ali dolžna pisma za 10 goldinarjev namestu srebra ali zlata med avstrijski in ogerski svet poslala. Pri tej imajo nemški judje in judovski nemci še več prijateljev, zato je rekla, da bo za bankovce s českimi ali drugimi napisi dajala namesto 10 gold. le 9 gold. 95 kr., toraj 5 kraje. manj, kakor je obljubila in na bankovce tiskati dala. Sovražniki Čehov, Slovanov in ministerstva Taaffeovega so se v pest smejali, češ, če uže ministerstvo ne gre rakom žvižgat, bo vsaj vsak Slovan pri svojem desetaku izgubil 5 soldov, in ker je Slovanov v Avstriji veliko, bo vsaj „naša“ banka pri tej izgubi imela velik dobiček.

Pa dunajsko-nemški jud obrača, slovanski Čeh pa obrne! Brž ko je Čeh izvedel, da banka misli jemati svoje desetake le za 9 gold. 95 kr., pisal in tiskal je na nje: „plati 9 zlatych 95 kr.“. — Na to nastane grozen hrup po vsem Izraelu. Po tem takem bi po českim in morda po slovanskim deželah sploh desetaki avstrijsko-ogerske banke jemali in dajali se le za 9 gold. 95 kr., kar bi banki škodovalo na kreditu ne le v Avstriji, ampak še bolj zunaj, ker bi se ujeni bankovci ne jemali več za polne. Stisnili so zopet glave skup in ker vidijo, da na ta način ministerstva ne bodo pre-

kucnili, duhtajo zdaj nekaj družega, gotovo zopet ka smešnega.

Vendar ima ta zadeva nekaj resne strani, ki utegne do razsodbe priti še kam drugam. Nemško-magjarski desetaki so namreč dolžni listi, s katerimi se je banka zavezala tistemu, kdor jih prinese ji, zameniti jih za srebro in to v polnem znesku. Če toraj banka pripozna, da je to njen pravi dolžni list, mora plačati za-nj vse, za kar se je zavezala, — ako plača kaj manj, pripozna s tem tudi uže, da je list njen, in če kdo namesto 10 gold. dobí le 9 gold. 95 kr., gre lahko k sodnji in toži banko še za 5 kr., katerih mu za svojo za pravo spoznano nakaznico ni hotela dati. Vsaka sodnija bo po pravici morala obsoditi banko k doplačanju 5 kr. in v stroške ravno tako, kakor obsodi dolžnika, ki je na dolžno pismo namestu 10 gold. dal le 9 gold. 95 kr., toraj 5 kr. premalo. Kako lepo bi to bilo, si vsak lahko misli, a kakor se kaže, ne bo prišlo do tega, ker bi se takim razmeram ves svet smejal.

„Heiteres auch in ernster Zeit“, sem si mislil, ko sem to spisal, ker take reči, kakoršne zdaj dunajski prekucuhi uganjajo, so uže bolj za predpustni čas.

J. A.

Mnogovrstne novice.

* *Vožnja po zraku iz Amerike v Evropo.* V Novem Jorku se je ustanovila družba in uže precej novcev nabrala, da se napravi zračna ladija, s katero se spustí prof. A. King po zraku iz Amerike v Evropo. Družba trdno veruje, da se ta vožnja posreči.

* *Kobilice* so pokrile kavkaške dežele, turške in ruske. Ruska vlada je kavkaškemu deželnemu namestniku dovolila 100.000 rubljev za njihovo pokončavanje. Na otoku Smirni se vsi prebivalci pečajo s pokončavanjem požrešnih kobilic. V Angori so morali vse prodajalnice zapreti. Prišle so baje iz Perzije.

Naši dopisi.

Iz Rusije 5. avg. ::)* — Rž, pšenico in ječmen so v južni Rusiji poželi, v severni žanjejo; v južnih gubernijah je dalo žito prav bogato letino, kakoršne uže dolgo ni bilo, v severnih pa tudi večidel dobro. Lan se je na jugu prav lepo obnesel. Krompir je po vsej Rusiji debel in okusen. Sadja, razun jabelk in grozdja, bo obilo. Pretekli mesec smo imeli nekaj prav vročih dni: na solncu okoli 40° R., v senci do 30°, v sobi do 24°. Pa takih dni je bilo malo; začelo je večkrat deževati, kar zdaj poljedelce sem ter tje celó nadleguje. Sploh smo pa z letino in z vremenom zadovoljni.

Tudi politična atmosfera postaja polagoma bolj umerjena, tiha, jasna. Stebri evropskega, ali, kar je vse eno, židovskega psevdoliberalizma, padajo drug za drugim. Tisti polurusi, ki so poslednjo zimo Rusijo po liberalnem poti pritirali malo da ne do propada, pobirajo drug za drugim kopita, njihova mesta pa zajemljejo možje, ki se ne sramujejo svoje slavjanske krvi, ki se čutijo od nog do glave Ruse, možje narodni, možje, ki imajo ne samo jezik, ampak posebno srce za blagor naroda. Vse kaže boljšo prihodnost. V tej nadi nas potrjuje tudi vse tisto, kar se iz verjetnih virov sliši o reformah vnotranje uprave, napravljenih k finančni ekonomiji. Psevdoliberalno časopisje, se ve da, s takimi reformami ni zadovoljno. Tisto časopisje, ki je po prestopljenji 13. marcija iz enega očesa prelivalo krokodi-

*) „Novicam“ dobrovoljna kritika v „Moskovskih Vedomostih“ nas je jako razveselila. Vred.